

WILDE VOGELS IN DE KIPPENUITLOOP

De kippenuitloop dient aantrekkelijk te zijn voor kippen, maar mag niet uitnodigend zijn voor wilde (water)vogels wegens het risico op overdracht van AI-virus. Het Louis Bolk Instituut onderzocht de relatie tussen de aanwezigheid van wilde vogels in kippenuitlopen en de begroeiing van de uitloop en de omgeving ervan.

Met de toename van het aantal bedrijven met uitloopkippen neemt de aandacht voor de kippenuitloop en de aankleding ervan toe. In het kader van project 'Bomen voor Buitenkippen' werd met pluimveehouders gezocht naar geschikte houtige beplanting voor in kippenuitlopen. Het hoofddoel was de uitloop met beplanting aantrekkelijker te maken voor de kippen. Tegelijk wilden we weten of meer houtige beplanting in kippenuitlopen invloed heeft op de aanwezigheid van wilde vogels die een risico kunnen vormen voor de overdracht van vogelgriepvirus (AI) op kippen. Het doel van het hier beschreven onderzoek was om een indruk te krijgen van de rol die beplanting in de kippenuitloop kan spelen met betrekking tot de aanwezigheid in uitlopen van soorten wilde vogels waarin in eerder monitoringsonderzoek in verschillende mate AI-virussen zijn gevonden.

Wilde vogels besmet met AI-virus

In dit onderzoek hebben we ons beperkt tot wilde vogels als mogelijke overbrenger van vogelgriepvirus naar uitloopkippen. Niet alle vogelsoorten zijn even bevattelijk voor een infectie met AI-virus en doordat sommige soorten zich over grotere afstanden verplaatsen, kunnen ze, indien ze besmet zijn, het AI-virus over grotere afstanden verspreiden. Met betrekking tot hun rol in de mogelijke introductie en verspreiding van vogelgriepvirus kunnen wilde vogels ingedeeld worden in drie categorieën:

1) soorten met significante AI-aanwezigheid: alle watervogels en steltlopers, bijvoorbeeld ganzen, eenden, zwanen, meeuwen, Kievieten en scholeksters;

- 2) soorten met lage AI-aanwezigheid: alle roofvogels en kraaiachtigen. Deze zijn minder bevattelijk dan watervogels en steltlopers. Echter, doordat ze besmette wilde vogels zouden kunnen eten, zouden ze het virus kunnen overbrengen op kippen, ongeacht of ze zelf geïnfecteerd raken;
- 3) overige soorten, waarvan de AI-aanwezigheid niet bekend is, maar waarschijnlijk laag tot zeer laag: alle zangvogels.

Onderzoeksvragen

Met dit onderzoek wilden we antwoord op de volgende vragen:

- 1) Hoeveel en welke soorten wilde vogels worden in kippenuitlopen gezien in relatie tot het percentage beplant oppervlak? Worden er meer of minder vogels in de uitloop gezien naarmate het percentage houtige beplanting toeneemt?
- 2) Hoeveel en welke soorten wilde vogels worden in de omgeving van kippenuitlopen en over de uitloop vliegend gezien in relatie tot de openheid van het landschap? Worden er meer of minder vogels gezien naarmate het landschap opener is, dus met minder bomen en bos(jes)?

Waarnemingen

In twee periodes – in het voorjaar van 2014 en in het najaar/de winter van 2014/15 – hebben twee masterstudenten van de Wageningse opleiding 'Bos- en Natuurbeheer' gekeken op in het voorjaar 10 en in het najaar/de winter 11 pluimveebedrijven met een uitloop. De 11 bedrijven in de tweede periode waren dezelfde 10 als in de eerste periode, plus een elfde bedrijf. Op elk bedrijf is per periode vier keer gekeken. De

bedrijven varieerden in de mate waarin het oppervlak van de uitloop beplant was met 'houtige beplanting': bomen, struiken of miscanthus (olifantsgras). Naar gelang de hoeveelheid bomen, houtwallen en bos in de directe omgeving van het pluimveebedrijf, werd het omringende landschap 'open' of 'half gesloten' genoemd. Bij de statistische analyse zijn alle vogels uit de categorie 'overige soorten' buiten beschouwing gelaten.

In totaal zijn ruim 24.000 vogels gezien in en boven kippenuitlopen en op en boven de omgevingspercelen. In de tabel staat welke watervogels in de elf uitlopen gezien zijn.

Meer watervogels in kale uitloop

Er werden beduidend meer vogels van soorten met significante AI-aanwezigheid gezien in uitlopen met minder dan 5% beplant oppervlak, dan in uitlopen met meer houtige beplanting. Echter, beide bedrijven met een laag percentage beplant oppervlak (bedrijven 1 en 6) lagen in een open landschap. Daarom is het onmogelijk om aan te geven of het het lage percentage houtige beplanting was of het open landschap, dat geassocieerd was met de grotere aantallen wilde vogels in de uitloop.

Meer watervogels in open omgeving

Er werden beduidend meer vogels van soorten met significante AI-aanwezigheid gezien in de omgeving van de uitloop naarmate het landschap opener was. Echter, van de drie bedrijven in een open landschap (bedrijven 1, 6 en 11), hadden er twee een uitloop zonder houtige beplanting (1 en 6)

Nijlganzen in een kippenuitloop. Deze ganzensoort is sterk in opkomst en verdringt andere (inheemse) soorten. De grauwe gans werd in dit onderzoek het vaakst gezien in kippenuitlopen.

Conclusies

Beplanting en omringend landschap zijn allebei van invloed op wilde vogels in kippenuitlopen.

De resultaten van deze studie geven aan dat het zinvol is om het effect van beplanting in en bij kippenuitlopen op de aanwezigheid van vogels van soorten met significante AI-prevalentie nader te onderzoeken. Om met meer onderbouwing beplanting als maatregel te adviseren, is onderzoek nodig waarbij de aanwezigheid van vogels vóór en na het aanbrengen van beplanting wordt vergeleken.

Het rapport, met daarin o.a. de volledige lijst van vogelwaarnemingen, kan worden gedownload van www.louisbolk.org.

Monique Bestman en Jan-Paul Wagenaar, Louis Bolk Instituut

Met dank aan William de Jong en Thari Weerts voor hun waarnemingen

Waarnemingen van soorten met significante AI-aanwezigheid in twee periodes in de uitlopen van bedrijf 1 t/m 11

bedrijf	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Totaal
% houtige beplanting	0	35	8	75	90	0	35	50	10	10	90	
openheid omgeving	Open	HG*	HG	HG	HG	Open	HG	HG	HG	HG	Open	
aalscholver	1	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	9
blauwe reiger	3	1	-	-	1	8	1	-	-	-	-	14
gans**	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26
grauwe gans	25	-	-	-	-	49	-	-	-	-	-	74
grote zilverreiger	4	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	10
kievit	-	-	1	-	-	-	4	-	-	-	-	5
knobbelzwaan	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
kolgans	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
krakeend	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	5
kuifeend	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
meerkoet	-	1	-	-	-	4	-	-	-	1	-	6
meeuw**	9	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	69
nijlgans	-	-	-	-	-	3	-	-	-	4	-	7
scholekster	2	-	-	2	-	-	4	-	-	-	-	8
waterhoen	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
watersnip	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	3
wilde eend	12	2	-	-	-	6	3	2	-	1	-	26
Totaal	84	4	61	5	2	92	12	2	0	6	0	268

* HG = half gesloten; ** = niet nader gespecificeerd;

- deze soort is geen enkele keer gezien in de uitloop van het betreffende bedrijf

en één een uitloop met 90% houtige beplanting (bedrijf 11). Dus ook hier is het niet mogelijk om aan te geven of het resultaat verband hield met de openheid van het landschap of met het percentage houtige beplanting in de uitloop.

Roofvogels en kraaiachtigen

Er is geen verband aangetoond tussen het aantal vogels van soorten met lage AI-aanwezigheid in de uitlopen of in de omgeving van de uitloop en het percentage houtige beplanting, noch in half gesloten, noch in open landschappen.